

SZENDE KATALIN

EGY GYŐRI ÚR SOPRONBAN: ALFÖLDY BÁLINT KIRÁLYI
HARMINCADOS († 1493)

A háttér: Győr és Sopron kapcsolatai a késő-középkorban

Aki az elmúlt évtizedekben hosszabb-rövidebb időt Győrben vagy Sopronban töltött és dolgozott, a mindennapi életben lépten-nyomon tapasztalta a két város intézményeinek, gazdasági életének, és ezen keresztül lakosságuk egy részének szoros együttműködését és egymásra utaltságát. Az ünnepektől szinte természetesen adódik a kérdés: milyenek voltak Győr és Sopron kapcsolatai az elmúlt évszázadokban, amikor a két város két önálló megye élén állt, amikor máshol húzódtak az országhatárok, és mások voltak a közlekedés feltételei? Hogyan tükröződött a két város viszonya az egyének, a családok szintjén? Eredeti elképzelésem szerint köszöntő írásomban ezt a kérdéskört szerettem volna körüljárni a XIV. század vége és a XVI. század eleje közötti időszakban.¹

A témára vonatkozó, zömmel Sopronban fennmaradt források áttekintése azonban a vártnál szegényesebb képet adott. A legszorosabb kapcsolatokat — a várakozásoknak megfelelően — az egyházigazgatás terén találjuk, mivel a legkorábbi alapításúak közé tartozó győri püspökség illetékességi köre az államalapítástól napjainkig felöleli a soproni főesperességet is. A győri püspök és az általa vezetett káptalan befolyása több szinten is tükröződik a soproni dokumentumokban. A legtermészetesebb kapcsolódási pont az egyházi adminisztráció és az egyházfegyelem területe volt. Bár kegyúri jogánál fogva Sopron városa maga választotta plébánosát és javadalmas papjait, az egyháziak feletti bíraskodás, a köztük támadt viszályok rendezése a püspök hivatali kötelessége volt. Az ügyek kivizsgálása, a tárgyalások megtartása az érintett egyházi személyeken túl a két város világi lakóinak

---

1 Az Északnyugat-Dunántúl városias településeinek hierarchikus áttekintését adja: *Kubinyi András*: Csepreg a Nyugat-Dunántúl középkori városhálózatában. In: *Tanulmányok Csepreg történetéből*. Szerk.: Dénes József. Csepreg, 1996. 130–148. p. (A továbbiakban: *Kubinyi*, Csepreg.) E tanulmány azonban nem tekinti feladatának a térség központi helyi egymás közti kapcsolatának vizsgálatát.

utazását is magával hozhatta, fuvarosok, örök, szolgák és egyéb kísérők személyében.²

Ezek mellett a leggyakrabban egy szintén „hivatalos” ügy, a soproniak tizedének beszédése igényelte, vagy inkább terhelte Győr és Sopron kapcsolatait. A győri püspököt megillető bordézsmaszedésének szabályozása már Sopron első fennmaradt privilégiumában (1277) helyet kapott, de az egész középkoron keresztül újra fel-fellángoló pereket eredményezett. A viták, amelyek során Sopron városa több ízben is egyházi interdictum alá került, nemcsak egyház- és gazdaságtörténeti szempontból érdekesek, hanem a polgárság egységes fellépésének, egybekovácsolódásának folyamatában is komoly szerepet játszottak.³

A dézsmaszedéshez kapcsolódva a győri püspök ingatlan-tulajdonosként is jelen volt Sopronban, egy belvárosi házat birtokolva, továbbá egy külvárosi házzal is rendelkezett. Az előbbit azután 1465-ben a szintén belvárosi Új u. 28. házra cserélte, amely 1945-ig folyamatosan a püspökség tulajdonában volt.⁴ Szintén ingatlan-tulajdon: Fertőrákos határának birtoklása felett is gyakran került összeütközésbe Sopron városa és a győri püspökség. A község földesura a győri püspök volt, szomszédai pedig Sopron és jobbágyfalvai; gyakorlatilag ez a terület hiányzott ahhoz, hogy Sopront a birtokában levő községek teljes gyűrtűje vegye körül. Érthető hát, hogy a soproniak igyekeztek minden alkalmat megragadni, hogy fennhatóságuk alá vonják.⁵ Mindezekben az ügyekben, bár főleg soproni oldalról a városi lakosság is érintett volt, nem a két város polgárainak egymás közti kapcsolatait követhetjük nyomon, így az eredetileg feltett kérdésre nem itt találhatjuk meg a választ.

Hasonlóképpen csak közvetett jelentőséggel bírt a két város kapcsolatát illetően Győr legnagyobb vonzáskörű középkori intézménye, a győri káptalan hiteleshelyi tevékenysége is. Egyrészt a káptalan nem a várost, hanem a lakosság fölött álló egyházi testületet képviselte, még ha tagjai között helyet kaphattak győri száрма-

---

2 Pl. 1421. április 20-án Molnári Kelemen győri püspök a soproni tanácstól kérte egy bizonyos gonosztevő pap biztos kíséret melletti Győrbe küldését, ld. *Házi Jenő*: Sopron szabad királyi város története I/2. Sopron, 1923. 195. p. (A továbbiakban: *Házi*.)

3 A kiváltságlevél legutóbbi kiadása: Elenchus fontium historiae urbanae III/1. Ed. András Kubinyi, Budapest, 1997. 68–71. p. A dézsmaperceket a rájuk vonatkozó forrásokkal együtt részletesen ismerteti *Házi Jenő*: Sopron középkori egyháztörténete, Sopron, 1939. 275–286. p. (A továbbiakban: *Házi*, *Egyháztörténet*.) A polgárság összefogásának modern szemléletű elemzésével még adós a történettudomány, azonban mivel ez a téma nem a két város kapcsolatát érinti, kívül esik a jelen írás keretein.

4 *Házi I/5*. 219–220. p., vö. *Dávid Ferenc*: A soproni ó-zsinagóga. Bp., 1978. 13. p.

5 *Házi*: *Egyháztörténet* 270–276. p.

zásúak is.⁶ Másrészt a soproni polgárok csak igen ritkán fordultak írásbeli ügyeikkel a hiteleshelyekhez, hiszen saját kancelláriájának kialakulása után a város is el tudta végezni a helyi lakosság számára a hiteles dokumentumok kibocsátásával és végrehajtásával kapcsolatos feladatokat. Külső intézményeket leginkább azok kerestek fel, akik városi házuk mellett nemesi földbirtokkal is rendelkeztek, vagy nemesekkel szemben akarták jogaikat biztosítani. A soproniak ilyen irányú igényeit a győri káptalan mellett három egyházi intézmény intézte több-kevesebb rendszerességgel: a soproni johannita (keresztes) konvent, a vasvári társaskáptalan és a csornai premontrei prépostság. Mellettük alkalmanként a pozsonyi káptalan és a pannonhalmi konvent is bekapcsolódott az oklevelek kiállításába.

Témánk szempontjából annyit érdemes megjegyezni, hogy a győri káptalan csak 1400 előtt áll az első helyen a soproni levéltárban fennmaradt hiteleshelyi oklevelek száma szerint, bár 1350 előtt a soproni johanniták, az ezt követő fél évszázadban pedig a vasvári káptalan tevékenysége csaknem ugyanolyan jelentős volt. A XV. század elejétől viszont a soproniak egyértelműen a városukhoz közelebb eső hiteleshelyeket részesítették előnyben: Vasvár mellett Csorna szerepének növekedése figyelhető meg.⁷ A hiteleshelyek előtt, mint fent említettem, zömmel a nemesi jogon bírt birtokok ügyében születtek iratok, ezért még ha sor is került a káptalan közreműködésére, kiküldötteik a vizsgálatok, birtokba iktatások, határjárások során ismét csak nem a városi lakossággal, hanem a város mint földesúr érdekét képviselő városvezetéssel kerültek kapcsolatba.

A fentiekből következő szórványos találkozásokat leszámítva Győr és Sopron egymás közti érintkezésére igen kevés adatot találunk. A soproni városi számadáskönyvekben is feltűnően ritkák a győri követjárások feljegyzései, különösen az igen gyakori bécsújhelyi, bécsi vagy pozsonyi utakkal összehasonlítva. A XV. század folyamán alig fél tucatnyi út említésével találkozunk, és még az 1520-as évektől szinte folyamatosan fennmaradt elszámolások is csak évi két-három esetet jegyeztek fel, amikor szintén a dézsma, illetve a győri székesegyházbeli Szt. Demeter oltár javára fizetendő évi 100 aranyforintnyi járandóság volt az utazás fő indoka.⁸

6   *Köblös József*: Az egyházi középérték Mátyás és a Jagellók korában. Bp., 1994. 380–443. p. passim. (A továbbiakban: *Köblös*, Középérték.)

7   Néhány alkalommal, amikor az iratok fennmaradása engedti, megfigyelhető, hogy a szembenálló felek más-más hiteleshely szolgálatait igénybe véve próbálták meg érvényesíteni érdekeiket. Pl. Ulrich von Grafenecknek a Sopron mellett Egered pusztára támasztott igényei ellen a város a győri káptalan előtt tiltakozott, míg Grafenecket a vitatott terület birtokába Mátyás király parancsára a csornai konvent iktatta be. *Házi* II/6. 2–12. p.

8   XV. századi adatok: *Házi* II/2. 386. p., II/4. 259–60. p., 285. p., II/5. 88. p.; XVI. századi számadások: *Házi* II/5. 292–435. p., passim.

Pozsony és Sopron kapcsolatainak elemzésénél az érintkezések „egyenetlensége” volt az egyik fő tanulság. Ez azt jelentette, hogy jogi és politikai téren, azaz a tárnokszéki üléseket, az országgyűlési részvételt vagy a hírszerzést (uralkodói látogatások, a közelben zajló hadmozdulatok) illetően szoros és rendszeres volt a két város között az együttműködés. A kereskedelmi, gazdasági és személyes kapcsolatok viszont országos összehasonlításban gyengének számítottak.⁹ Az előbbi jelenség Pozsony és Sopron azonos, szabad királyi városi jogállásával, határvárosi funkciójával, illetve különösen Pozsony esetében az uralkodók gyakori ott-tartózkodásával magyarázható. Győr és Sopron között ezen szempontok egyike sem érvényesült. Az igazgatásilag széttagolt, több különböző földesúr (király, püspök, káptalan, a Héderváry család, a johanniták) fennhatósága alatt álló,¹⁰ jogilag mezővárosnak számító Győr semmilyen országos fórumon nem volt partnere a tárnoki városok közé tartozó Sopronnak. Uralkodói rezidenciaként szintén igen ritkán jött számításba a Rába-parti város, s egyedül Erzsébet királyné 1441. február végi tartózkodásához köthető soproni követjárás.¹¹

Mindezek a tények, amelyeket a győri középkori források pusztulása még jobban kisarkít, megfelelnek eddigi ismereteinknek. Meglepőbb lehet talán a gazdasági, kereskedelmi kapcsolatok ritka dokumentáltsága és általában feltételezhető alacsony volumene, amely jóval alatta marad a Sopron és Pozsony között kimutatható, szintén nem túl erős forgalomnak. Ennek magyarázatát több tényezőben kereshetjük. Győrt és Sopront ugyan fontos országot kötötte össze, ez azonban nem egyezett meg a késő-középkorban a győriek vagy az ország belsejéből érkezők által használt fő kereskedelmi úttal, amely Győrből a Duna jobb partján haladt Óváron és Pozsonyon illetve Hainburgon keresztül Bécs felé.¹² A soproni kereskedők viszont városukból közvetlenül haladhattak Bécsújhely, Bécs, vagy ritkábban Pozsony irányába, így a győriekkel inkább ez utóbbi célállomásokon, mintsem saját otthonukban találkoztak. Jellemző, hogy a két helység a harmincad-igazgatásban

---

9 *Szende Katalin*: Sopron és Pozsony kapcsolatai a késő-középkorban. In: Soproni Szemle 46. (1992) 167–180. p.

10 Erről részletesen, a szakirodalom korábbi téves nézeteinek korrigálásával ld. *Gecsényi Lajos*: Győr középkori helyrajzáról. Adatok és kérdőjelek. In: Győri Tanulmányok 5. (1983) 29–44. p. (A továbbiakban: *Gecsényi, Helyrajz.*)

11 *Házi* II/3. 255–256. p.

12 Erich Landsteinernek a XVI. századi bécsi kereskedelemmel kapcsolatos megfigyelései azt mutatják, hogy Pozsony és Győr, sőt akár Komárom között a Duna igen nehezen volt hajózható, ezért a két pont között inkább tengelyen szállították tovább az árut — ld. készülő tanulmányát a *Wien. Geschichte einer Stadt* II. kötetében (Hg. Ferdinand Opll und Peter Csendes, Wien, 2003.)

sem tartozott azonos körzetbe: a XIV. század utolsó harmada előtt Győr harmincadhely volt, Sopron nem; a harmincad külkereskedelmi vámmá alakulása során viszont Győr 1369-ben elvesztette vámhelyét Pozsony javára, míg Sopron 1383-ban megkapta a korábbi sárvári vámszedőhelyet.¹³ A Győr és Sopron közötti 90 km-es távolság, ami mintegy háromnapi járóföldet tett ki, túl volt a regionális kereskedelemben még megtérülő távolságon, tehát a két város kívül esett egymás piackörzetén.¹⁴

A közlekedés-földrajzi helyzetből adódóan tehát sem az országos szintű, gyakran közvetítőként lebonyolított távolsági kereskedelem, sem a városok saját körzeteként ellátott piacközponti funkcióiban nem volt átfedés Győr és Sopron kereskedőinek tevékenysége között. Elenyésző lehetett az egymás közötti forgalom is, mivel — talán a később még tárgyalandó só kivételével — nem volt olyan termék vagy árucikk, amelynek cseréje kölcsönösen előnyös lett volna mindkét fél számára. Számottevő, kivitelre termelő kézműipara egyik városnak sem volt. Győrt nagy kiterjedésű szántó- és legelőterület vette körül, a soproniak viszont a szükséges agrártermékeket saját jobbágyfalvaikból, illetve a tőlük dél-délkeletre fekvő mezővárosok (Csepreg, Sajtoskál, Sárvár) közvetítésével szerezték be, így együttműködésre e téren sem volt szükség. Sopron fő exportcikke, a bor szintén nem keltett nagy érdeklődést Győrben: az ottaniak a bort a közeli sokorói dombság lankáin termelték meg maguknak¹⁵ — vagy a Duna vízi útján akár a Szerémségből is hozzájuthattak. Ha a soproniak esetleg mégis tovább szerettek volna menni kelet felé, a Rábán innen időnként mocsaras területek állták útjukat, a Rábán túl pedig — amint az a soproni mészárosoknak a város elzálogosítása (1441–1463) idején kelt, talán kissé túlzó panaszleveléből kitűnik — tilalmakkal és bizonytalansággal kellett szembenéznük.¹⁶

A gazdasági összeköttetések gyengeségét tükrözi — még hangsúlyosabban, mint Pozsony esetében — a személyes, családi kapcsolatok igen csekély száma. A rokon szálakat anyakönyvek és hasonló források híján nem tudjuk nyomon követni, de igen szórványosak az adatok az áttelepülőkről, vagy a mindkét városban bir-

13 *Pach Zsigmond Pál*: „A harmincadvám eredete”. Bp., 1990. 35–38. p.

14 A piackörzetekről összefoglalóan ld. *Szűcs Jenő*: Városok és kézművesség a XV. századi Magyarországon. Bp., 1955. 82–105. p. A 97. oldal térképén Győr, Pozsony és Bécs egyaránt Sopron piackörzetének perifériáján helyezkednek el, de szerepük a város gazdasági életében korántsem volt azonos. Szűcs Jenőnek a nyugat-magyarországi régióra vonatkozó megállapításairól: *Kubinyi*, Csepreg 137–139. p.

15 *Gecsényi Lajos*: Adatok a Győr környéki szőlőművelés történetéhez a XII–XVII. században. In: *Győri Tanulmányok* 9. (1988) 19–38. p. (A továbbiakban: *Gecsényi*, Szőlőművelés.)

16 *Házi* II/6. 146. p.

tokos személyekről is. Sajátos módon ez utóbbiak között a XV. század második feléből — az alább bemutatandó úron és körén kívül — mindkét ránk maradt esetben a városok szempontjából marginális elemek: egy délvidéki nemesi család, illetve egy zsidó házaspár szerepel. 1490. április 16-án, tíz nappal Mátyás király halála után Simon zsidó és neje, Söndl, előbb győri, utóbb soproni lakosok 800 aranyforintért vásárolták meg büntetlenségüket egy bizonyos, az oklevélben nem részletezett súlyos tettük után.¹⁷ 1493-ban pedig Polechich nembeli Barakovich István rokonai léptek fel örökségük, különösen az István után rájuk háramló, nem részletezett győri és soproni javak visszaszerzéséért.¹⁸

A kivétel: Alföldy Bálint

Életútja és hivatali megbízásai

Győr és Sopron kapcsolatainak, illetve azok hiányának viszonylag részletes ismeretése háttérül szolgálhat egy olyan személy életútjának és ismeretségi körének bemutatásához, akinek esete szemmel láthatólag ellentmond az imént felvázolt képnek. Ki volt ő, és milyen célokkal, háttérrel, perspektívákkal, városi és városon kívüli kapcsolatrendszerrel rendelkezett?

Alföldy Bálint személye nem ismeretlen a magyar középkor kutatói előtt. Elsőként Kubinyi András említette a kincstári személyzet tagjainak országos szintű áttekintésében;¹⁹ ugyanő később a későközépkori anyagi kultúra kutatásának bemutatásakor is utalt rá.²⁰ Győri vagyonát és árukészleteit éppen az ünnepelt emelte ki Győr topográfijáról írott tanulmányában,²¹ míg soproni helytörténeti vonatkozás-

---

17 *Házi 1/6.* 57. p. A soproni zsidóság három nap múlva a kölcsöncik kamatának elengedése mellett testületileg összesen 100 aranyforint hozzájárulást adott a város által felfogadott zsoldosok fizetésére. Uo. 59–63. p.

18 *Házi 1/6.* 117–118. p. Az „in Zhapron et in Jöri” megjelölés — amellett hogy jelzi, milyen idegenek voltak a helynevek az oklevél kiadó zenggi káptalan jegyzője számára — nem mondja meg világosan, hogy a kérdéses birtokok az adott városokban vagy megyékben feküdtek.

19 *Kubinyi András:* A kincstári személyzet a XV. század második felében. In: *Tanulmányok Budapest Múltjából 12.* (1957) 25–49, kül. 33. p. és 154. jz. (A továbbiakban: *Kubinyi, Kincstár.*)

20 *Kubinyi András:* Die Rolle der Archäologie und der Urkunden bei der Erforschung des Alltagslebens im Spätmittelalter. In: *Etudes Historiques Hongroises*, Budapest, 1985. 615–644. p. (a továbbiakban: *Kubinyi, Die Rolle*), kül. 635–636. p.

21 *Gecsényi, Helyrajz 40.*, 43. p.

ban harmincadosi működésének adatait Mollay Károly foglalta össze.²² Magam a soproni polgárság anyagi kultúrájának elemzésekor tértem ki röviden vagyoni helyzetére és tárgyi hagyatékára.²³

A család származására vonatkozóan feltételezésekre vagyunk utalva. Nem tudjuk, hogy az Alföldy családnév hány generációra vezethető vissza, és hogy ki volt az a családtag, aki az Alföldről a Dunántúlra vándorolva először viselte ezt a nevet. Győrben 1466-ban bukkan fel egy Alföldy János, aki Héderváry György fia Pálnak a Királyföldre városrészben lakó jobbágyaként 86 társával együtt egy hatalmaskodásban vett részt.²⁴ Adatok hiányában nem dönthető el, hogy ez a János azonos-e Alföldy Bálintnak az 1480-as évek második felében előforduló János nevű testvérével, vagy kettőjük apja vagy nagybátyja lehet — esetleg egy teljesen más családhoz tartozott.²⁵

A következő adatok mintegy húsz évvel később tűnnek fel, egy viszonylag rövid, mintegy nyolc éves időszakból származnak, és az életpálya kezdetére vonatkozóan semmilyen utalást nem tartalmaznak. Alföldy Bálintot már mint az ország vezetői közt forgolódó vagyonos kereskedőt mutatják be, még hozzá szinte egy időben háromféle illetőséggel és kétféle jogállásban. A legkorábbi biztos említés Mátyás király 1485. november 8-án Bécs alatti táborából kelt oklevele, amelyben Sopron belvárosában, a Fő tér tőzsomszédságában elhelyezkedő Templom u. 2. alatti házat minden tartozékával „consideratis fidelitate et serviciis fidelis nostri egregii Valentini Alfeldj, tricesimatoris nostri Soproniensis” kedvelt hívének adományozta.²⁶ Ekkor tehát Alföldy valamilyen komolyabb szolgálatot tett a királynak, és már egy ideje viselte a soproni harmincadosi tisztséget. Ez utóbbit legkorábban azóta tehetette, amikor 1483 elején a soproni vámhely jövedelme Ulrich von

---

22 *Mollay Károly*: A soproniak harmincadvámja 1383–1542. In: Házi Jenő emlékkönyv. Emlékkönyv Házi Jenő Sopron város főlevéltárosa születésének 100. évfordulója tiszteletére. Szerk.: Turbuly Éva–Dominkovits Péter. Sopron, 1993. 129–154. p. (a továbbiakban: *Mollay*, Harmincad), kül. 142–145. p.

23 *Szende Katalin*: A soproni polgárság anyagi kultúrája a késő-középkorban. In: Actas 1990/3. sz. 69–123. p., ld. továbbá *Uő.*: Otthon a városban. Urbanizáció, társadalom és anyagi kultúra a késő-középkori Sopronban és Pozsonyban a végrendeletek tükrében. Ph.D. disszertáció, ELTE, Budapest, 2000. passim.

24 A Héderváry-család oklevéltára. Közli: Radvánszky Béla–Závodszy Levente. I–II. köt. Bp., 1909–1922. (a továbbiakban: Héderváry oklevéltár), I. köt. 318. p. (249. sz.), vö. uo. II. köt. 373. p. (396. sz.) és *Gecsényi*, Helyrajz 36. p.

25 Az 1471-ben Pál csornai nagyprépost nagybaráti jobbágysai között felsorolt Alföldy Benedek, aki a Héderváry Osvát birtoka elleni hatalmaskodásban vett részt, valószínűleg nem tartozott Alföldy Bálint közelebbi rokonai közé. Héderváry oklevéltár I. köt. 368. p. (279. sz.)

26 *Házi* I/6. 33–34. p.

Grafeneck zálogbirtokából visszakerült az uralkodóhoz. Mátyás 1483. február 5-én, a III. Frigyes elleni harcok során eddig elszenvedett károk ellensúlyozásár és a további hadműveletekre gondolva 16 évre előre évi 200 aranyforintot adott át Sopronnak a harmincad-bevételekből.²⁷ Ugyanezen év áprilisától (a városi tisztújítástól) kezdtek vezetni egy jegyzéket a soproniak által befizetett harmincadösszegekről, ami folyamatosan 1489-ig fennmaradt — de ez önmagában még nem bizonyítja, hogy a királyi harmincados személye is végig ugyanaz volt.

Az 1485. évi házadomány mindenestre megerősítette Alföldy soproni érdekeltségeit, az 1486. július 3-án bejegyzett, alább részletesebben tárgyalt telekkönyvezés pedig a soproni polgárság soraiba emelte — már amennyire a vitézlő (*egregius*), azaz a polgárságnál jóval előkelőbb rétegnek kijáró címmel megjelölt úrnak ez emelkedést jelentett.²⁸ Alföldy életútjának megértéséhez legalább ilyen fontos, hogy Mátyás királynak ebben az oklevelében szerepel két olyan személy is, aki a harmincados előrejutásában, gazdasági felemelkedésében döntő szerepet játszott. Az egyik az adományozás előadója (*relatora*), Nagylucsei Orbán kincstartó (1479–1490), győri püspök (1481–1486). Kubinyi András már idestova fél évszázada bemutatta, hogy a pénzügyigazgatás tisztviselői — így a harmincadosok is — a kincstartóval familiárisi viszonyban álltak.²⁹ Ennek fényében már önmagában is érthető, hogy Nagylucsei támogatta beosztottja ingatlanszerzését, kettejük kapcsolata azonban valószínűleg korábban kezdődött, és amint alább Alföldy pénzügyeinek áttekintésekor láthatjuk, több szálon is futott. Talán nem áll messze a valóságtól, ha azt feltételezzük, hogy Nagylucsei győri püspökként, szer-teágazó pénzügyeinek intézése közben figyelt fel az ambíciózus győri kereskedőre, és vonta be az országos pénzügyigazgatásba is.

A másik, Alföldyhez élete végéig közel álló személy a soproni Wolfgang Rauch kereskedő volt, akitől a szóban forgó oklevél szerint Mátyás az Alföldynek adományozott házat „*pro certa pecuniarum summa*” megvásárolta. A mintegy fél évvel

---

27 *Házi I/6.* 16–17. p. *Mollay*, Harmincad 135. p. összesítése szerint a harmincadbevétel évi 33 és 92 Aft között mozgott, tehát meg sem közelítette a király által nagyvonalúan adományozott összeget. A jóval nagyobb harmincadforgalommal rendelkező Pozsony 1475-ben ugyanilyen összegű juttatásban részesült tíz évről. Vö. *Kubinyi András*: Városaink háborús terhei Mátyás alatt. In: *Házi Jenő emlékkönyv*. Szerk.: Turbuly Éva–Dominkovits Péter. Sopron, 1993. 155–167. p., kül. 155. p. és 10. jegyz. (A továbbiakban: *Kubinyi*, Háborús.)

28 Az *egregius* cím a késő-középkorban a nemesség előkelő tagjainak járt ki, de a királyi várnagyok, pénzverő-, sókamara- vagy harmincadispánok és hasonló tisztségek viselői származásuktól függetlenül megkapták. Vö. *Engel Pál–Kristó Gyula–Kubinyi András*: Magyarország története 1301–1526. Bp., 1998. 311. p.

29 *Kubinyi*, Kincstartár 25–26. p.

később kelt telekkönyvi bejegyzés megerősíti, hogy a házat, ami korábban Gindersich von Frauenburg városkapitány birtokában volt, a soproni tanács eladta Wolfgang Rauch tanácsúrnak, akitől a királyi felség vásárolta meg és adta tovább Alföldy Bálintnak.³⁰ Elgondolkodtató, hogy a ház vételáráról a királyi oklevél nem szól, a telekkönyv pedig a királyi adomány indokát summásan és talán kicsit rosszállóan csak az „aus gewalt” — önhatalmúlag — kifejezéssel adta meg.

A homályos megfogalmazások mögött többszörös pénzügyi lekötöttséget sejthetünk. Mátyás királynak 1485 tavaszán Sopronnal folytatott levelezéséből kitűnik, hogy az uralkodó ausztriai hadjárata során komoly pénzügyi nehézségbe került. Április 22-én a király arról tudósított, hogy a Soprontól mintegy 35 km távolságra fekvő alsó-ausztriai mezőváros, Neunkirchen őrsége a zsoldfizetés elmaradása miatt az ellenséghez (azaz III. Frigyeshez) akart pártolni. Ezért a stratégiailag és kereskedelmi érdekeiben leginkább veszélyeztetett Sopronra 1000 aranyforint kényszerkölcsonnt vetett ki.³¹ Elképzelhetőnek tartom, hogy Wolfgang Rauch, aki Sopron egyik legvagyonosabb polgára volt, komolyabb összeggel járult hozzá ehhez a kölcsönhöz, és ezt a város a néhai kapitány házának jutányos átengedésével kompenzálta, az uralkodó pedig egy további gesztussal tetézte meg. Szintén a királynak nyújtott komolyabb összegű kölcsön állhatott az Alföldy Bálintnak tett házadomány mögött is. Ezt erősíti meg a soproni Gedenkbuchnak (Feljegyzési könyv) egy 1494. augusztus 8-án kelt bejegyzése, amely szerint Alföldy Péter, az időközben elhunyt Bálint rokonsága nevében igényt támasztott a néhai Kempnyei László (Lasla von Gëmarn) ingatlanaira. Ezt azzal indokolták, hogy ezeket Alföldy Bálint a királyi felségnek kölcsönadott pénz fejében kapta meg, amiről a király adóslevelet állított ki.³²

Ez a bejegyzés igazából Alföldy Bálint másik Sopron belvárosi, az előbbivel szomszédos, mai Templom utca 4. alatti házára vonatkozik. Ezt a mellette levő in-

30 *Mollay Károly*: Első telekkönyv / Erstes Grundbuch, 1480–1553. Sopron, 1993. (Sopron város történeti forrásai A. sorozat, I. köt.) (a továbbiakban: *Mollay*, Grundbuch) 14. p. 97. bejegyzés. Gindersich 1484 januárjában még előfordult soproni városkapitányként (*Házi I/6*. 25. p.), tehát Rauch a házat igen rövid ideig birtokolta.

31 *Házi I/6*. 30–32. p., vö. *Kubinyi*, Háborús 156. p.

32 „...darauf Allfewldi Wäilind sein gellt [hat], so er kuniglicher Majestät gelihen hat, nach laut seiner schuld- und saczbrief darumb ausgangen” Soproni Levéltár (SL), Gedenkbuch, 26. p., 45. bejegyzés. A soproni Gedenkbuchot (1492–1543) Mollay Károly készítette elő kiadásra a Sopron Város Történeti Forrásai sorozatban. Mollay professzor úr halálával a munkálatok megszakadtak, de a közeljövőben a sorozat keretei között folytatni szeretnénk. Megköszönöm Mollay Erzsébetnek, hogy az eddigi elkészült átírásokat és mutatókat a későbbi kiadás és a jelen tanulmány céljára rendelkezésemre bocsátotta. A bejegyzések számai a Mollay-féle átírásból származnak.

gatlanul azonos napon telekkönyvezték részére, mégpedig ezúttal közvetlenül Nagylucsei Orbán püspök és kincstartó adományából.³³ Elképzelhető azonban, hogy az örökösök nem voltak tisztában az egyes házak eredetével, és mindkét belvárosi ingatlant a Kempnyey-vagyonból kapott királyi adományként kezelték. A 4. számú ház ugyanis Kempnyey László özvegyétől, az 1483-ban örökös nélkül elhunyt Traismaurer Borbálától került Mátyás királyhoz, majd tőle a győri püspökhöz, aki azután familiárisának adományozta tovább.³⁴ A néhai Traismaurerin személyéhez kapcsolódott egy, a Szt. Mihály plébániatemplom javára tett örökláng-alapítvány, amely után a házat 60 dénárfont terhelte, évi 10 százalékos kamattal. Ezt a hasonló alapítványok között magasnak számító (a hölgy előkelő állását és az ingatlan nagy értékét is tükröző) összeget Alföldy két részletben, 1486-ban és 1487-ben váltotta meg.³⁵

A második telekkönyvi bejegyzés szövegében fordul elő Alföldy harmadik fő üzlettársa és pártfogója, a többszörös soproni polgármester, Christoph Herb is, aki a távollevő harmincados helyett a telekkönyvezést kérelmezte. A bejegyzések másik fontos eleme, hogy ezek értelmében (részletesen kifejtve az elsőben szerepel) Alföldy Bálint kötelezte magát, hogy a többi polgárokhoz hasonlóan viseli a városi közterheket („*trewlich mitleidenn*”), azaz az adót, robotot, őrségállást és más kötelezettségeket. Hogy ennek mennyiben tett eleget, az alábbiakban fogjuk látni. A soproni Bürgerbüchl 1490 körüli feljegyzése szerint mindenesetre még tartozott a polgárfelvétellel együtt a városi fegyvertár számára adandó 10 szakállas puskával. Ez a (talán sohasem teljesített) kötelezettség jóval meghaladta a többi újdonsült polgár által adott 1-2 angolnyárs (*alspiess*) értékét.³⁶

---

33 *Mollay*, Grundbuch 15. p. 98. bejegyzés.

34 A ház tulajdonosairól ld. *Mollay*, Harmincad 142. p. Megjegyzendő, hogy Borbála asszony 1482-ben készített egy végrendeletet, amelyben fő örökösének fiát, Jacobot tette meg. (*Házi II/1*. 204–206. p.) Ez a fiú valószínűleg csak igen rövid ideig élvezhette anyai örökségét, mert az ingatlanok később is „*der Gräfin güter*” néven szerepelnek. Vö. *Házi I/6*. 137–140. p.

35 *Mollay*, Grundbuch 92. p. 576. bej. (1486. 12. 15.) ill. 92. p. 577. bej. (1487. 12. 10.). Az alapítvány a telekkönyv tanúsága szerint még 1534-ben is működött.

36 SL Bürgerbüchl 214. p. „*Alfowldi Walent tenctur meinen herrn auf das rathaws X haknnpuchsen*.” Az újonnan felvett polgárok — szemben az 1535-től bevezetett egységes gyakorlattal (vö. *Házi Jenő*: A soproni polgárjog megszerzésének története. In: Soproni Szemle 5. (1941) 269–279. p., kül. 272. p.: „egy magyar forintot fizetni vagy egy puskát adni”). — a XV. század végén vagyoni helyzetük szerint különböző fajtájú és számú fegyvert adtak, amint azt a Bürgerbüchl 213. oldalán rimes prózában megfogalmazott fejléc (... ein jeder nach seinen statenn) jelzi. Az Alföldyre vonatkozó feljegyzés mellett dátum nem szerepel, csak a folytatólágasan írt következő lapon látható egy 1490-es évszám.

Soproni illetőségét azonban nem mindig hangsúlyozta. A Héderváry Osvátnak nyújtott 100 forintos kölcsönről szóló, 1487. szeptember 7-én kelt záloglevélben a győri káptalan „*de civitate nostra Jauriensi*” megjelöléssel és a polgároknak kijáró *circumspectus* titulussal nevezte meg Alföldyt, ami annyiban érthető, hogy a soproni harmincados valóban birtokolt győri ingatlanokat a káptalani városrészben, és győri illetősége az adott ügy szempontjából lényegesebb volt, mint homályban hagyott soproni polgárjoga.³⁷

Meglepőbb, hogy mintegy másfél évvel ezután, 1489. január 16-án, amikor a bécsi tanács nyugtázta, hogy a tőlük felvett 2000 magyar forintos kölcsön felét Alföldy rendben visszafizette, székesfehérváriként jelölték meg, holott kezesei között egy győri (Jorg Clain) és egy bécsújhelyi (Niclas Mosky)³⁸ polgár is szerepelt, akik feltehetően ismerték üzlettársuk hátterét.³⁹ Úgy tűnik, ez a mindenhova (vagy inkább sehova se) tartozás Alföldy személyiségének része volt, amelyet talán üzleti tevékenysége során is kamatoztatott. Mielőtt azonban erre rátérnék, röviden áttekintem további karrierjének és hivatalos megbízásainak alakulását.

A szórványos adatok azt mutatják, hogy élete végéig élvezte az uralkodók bizalmát. Többször szerepelt hírhozóként, közvetítőként a király és Sopron városa között. Ez minden esetben komoly bizalmi feladat volt, hiszen a „megbízólevelek” csak a megbízás tényét rögzítik, az üzenet továbbadása, amit veszélyes lett volna írásba foglalni, a követ lelkiismeretén múlott. Ilyen *credentionalis* maradt fenn Alföldy számára 1487. január 26-áról Mátyás királytól, a lichtenwörthi táborból.⁴⁰ Mátyás halála után dominusát, Nagylucseit követve ő is Ulászló pártjára állt, aki 1490. szeptember 25-én, négy nappal a fehérvári királykoronázás után ismét csak bizalmas üzenettel küldte hívét a koronázó városból a soproniakhoz.⁴¹ A megbízólevél keltezésén kívül figyelmet érdemel Alföldy címzése is, amelyben a fentebb leírt kettős jogállás tükröződik: „*nobilem Valentinum Alfewldi, concivem vestrum*”.

---

37 Héderváry oklevéltár I. köt. 452–453. p. (331. sz.)

38 Ugyanez a személy Alföldy később tárgyalandó végrendelt-tervezetében (*Házi* II/1. 235. p.) Mosgal Miklosch-ként szerepel, akitől két szőlőt vásárolt, az egyiket a meggyesi Gem dűlőben, a másikat a Wisen-cn. Akár bécsújhelyi, akár soproni illetőségű volt is Mosgay, Alföldy soproni belvárosi házairól tudnia kellett.

39 Quellen zur Geschichte der Stadt Wien. Hg. vom Alterthumsverein zu Wien. Wien, 1895–1927. (A továbbiakban: QGSW) II/3. köt. 5294. sz.

40 *Házi* I/6. 46. p. Feltételezhető, hogy néhány megbízólevél nem maradt ránk, hiszen a küldetés teljesítése után további hatálya nem volt, ezért levéltári megőrzéséhez nem fűződött különösebb érdek.

41 *Házi* I/6. 75. p., az eseményekről, Nagylucsei szerepéről és a koronázásról ld. *Kubinyi András*: Két sorsdöntő esztendő (1490–1491). In: *Történelmi Szemle* 33. (1991) 1–54. p., kül. 23–28. p.

Három hónapra rá, 1491. január 2-án II. Ulászló ismét jelét adta Alföldy iránti bizalmának: megerősítette harmincadosi tiszteben és egyben megbízta a soproni sókamara vezetésével is.⁴² A sókamarák feladata az Erdélyben és Máramarosban bányászott só elosztásának és belföldi monopóliumának biztosítása volt. Mivel a szállítás költségei a só árát az eredetinek mintegy ötszörösére emelték mire a nyugati határszélre ért, a lakosság körében nagy volt a kísértés, hogy az olcsóbb oszt-rák sót hozzák be, ami által a kincstár jelentős bevételektől eshetett el. A sókamarák vezetőinek tehát, hogy ezt megakadályozzák, a határ menti kereskede-
lemben járatos szakembereknek kellett lenniük. Alföldyt immár legalább hatéves harmincadosi gyakorlata alkalmassá tette a feladatra.

Alföldy Bálint harmadik, a királyi pénzügyigazgatással összefüggő tevékenységi köre a soproniak rendkívüli adójának behajtása volt, amire 1492 júniusában kapott megbízást. II. Ulászló először június 11-én irreálisan magas összeget: 2000 aranyforintot követelt a várostól, amit egy hónap leforgása alatt kevesebb, mint a felére, 800 aranyforintra szállított le, ebből azonban nem engedett.⁴³ A város számára még a csökkentett összeg is csaknem kétévi rendes adónak felelt meg, nem csoda tehát, hogy begyűjtése csaknem fél évet vett igénybe, és a gazdagabb polgárok jelentős tételeket kölcsönöztek a városnak erre a célra. A pénz behajtásában Alföldy igen kíméletlennek mutatkozott: a már idézett soproni Gedenkbuch bejegyzése szerint a városházán nyíltan azt mondta, hogy minden egyes embert lefogat és felbecsüli a vagyonyukat („*er well ainen yden sunderwar vahren unnd scheczen*”) — ti. hogy kényszerkölcsönt adjanak. Végül is a város 1493. január 2-án számolta le „*dem Alfewldi*” (címeik és rangjelzők mellőzésével) a kivetett összeget.⁴⁴

Mindezekkel egy időben II. Ulászló bevonta hívét a hadfelszerelések szállításába is, ami a város számára újabb terheket jelentett. A rendkívüli adókivetéssel párhuzamosan 1492. július 5-én megparancsolta a soproni polgároknak, hogy Alföldy részére, aki „azokból a részekből” bizonyos hadfelszereléseket fog Pozsonyba szállítani (itt az Alsó-Ausztriából kivont ágyúkra és hasonlókra gondolhatunk), a szükséges kocsikat bocsássák rendelkezésre.⁴⁵ Szintén az ausztriai várakban és más helyeken maradt nehéz lőfegyverek (*ingenia*) elszállítására kapott királyi

---

42 *Házi I/6.* 82. p. A sókamarák szervezetéről és feladatáról ld. *András Kubinyi*: *Königliches Salzmanopol und die Städte des Königreichs Ungarn im Mittelalter*. In: *Stadt und Salz*. Hg. Wilhelm Rausch. Linz, 1988. 213–232. p., kül. 219–224. p.

43 *Házi I/6.* 98–99. p.

44 *SL Gedenkbuch* 15. p. 25. bejegyzés (1492. július 11.), ill. 151. p. 250–251. bejegyzés.

45 *Házi I/6.* 100. p.

megbízást szeptember 17-én, ezúttal Győrbe kellett az ágyúkat vinnie a soproniak által biztosítandó lovas vagy ökrös szekereken.⁴⁶

Halálának pontos idejéről nincs tudomásunk. 1492. folyamán már betegeskedett, ez év nyarán készült az alább ismertetendő végrendelet-tervezet. 1493. december 1-jén már biztosan nem élt, mert ekkor lánya már Weitmüller Lajos, Sopron megye főispánja gyámsága alatt állt, akinek hozzájárulása volt szükséges ahhoz, hogy Alföldynek a házasodásra még túl fiatal egyetlen lányát a nemes Karácsonházi Pál eljegyezhesse.⁴⁷ A soproni harmincadhivatal élén 1494 tavaszán már új személy állt: Hans Kanzler budai polgár, aki Nagylucsei idejében kassai kamarásként működött.⁴⁸

Kereskedelmi tevékenysége és ingatlanszerzései

Alföldy Bálint a királyi pénzügyigazgatásban betöltött szerepe mellett szerteágazó önálló kereskedelmi és pénzügyi tevékenységet folytatott, amelynek csak egy része tükröződik forrásainkban. Pénzügyletei között hitelnyújtásról és kölcsönfelvételtől egyaránt maradtak fenn adatok. Az előbbire példa a Héderváry Osváttal 1487. szeptember 7-én lebonyolított, fentebb már röviden említett zálogügylet. A nemesúr nagybetegen feküdt a győri jobbágya, János által fenntartott fürdőházban, amikor a győri káptalan kiküldöttei felkeresték. Előttük zálogosította el saját és fiai: Ferenc, János, László, Imre és István nevében Vas megyei borgátai és dénesi (*in possessione Aborgatha et in predio Dyenesj*) részbirtokait Alföldy Bálintnak 100 aranyforintért.⁴⁹ Ezt követően Osvát további Győr városi és megyei ingatlanok terhére még egyszer vett fel kölcsönt Alföldytől és fivérével. Amikor ugyanis 1488. június 6-án ez említett öt Héderváry fiú időközben meghalt apjuk után a család ingatlanait szintén a győri káptalan előtt visszaváltották, a zálogösszeg 164 forintra emelkedett, a birtokok között pedig a Győr megyei Öttevény és az ott levő vámhely egy része, valamint egy Győr városi ingatlan (*„in possessionibus Etthewen ac civitate Jauriensi” ... „ac etiam porcione theloniaria in prefata possessione Etthewen”*) is szerepelt, nem említették viszont a dénesi részbirtokot.⁵⁰ További ér-

46 *Házi* I/6. 104. p. (az „usque ad Jaurinum” kifejezés alatt törlés látható).

47 *Házi* I/6. 104–105. p.

48 A soproni harmincadhivatal további sorsáról: *Mollay*: Harmincad 147–148. p., Hans Kanzlerről: *Kubinyi*, Kincstár 142. jegyz.

49 Héderváry oklevéltár I. köt. 452–453. p. (331. sz.)

50 Héderváry oklevéltár I. köt. 455–456. p. Ugyanennek az oklevélnek újkori másolata megvan a Magyar Országos Levéltárban Dl. 19397. sz. alatt. A kiadás a megpecsételt eredeti alapján készült.

dekessége ennek a második oklevélnek, hogy Alföldy Bálint nevében fivére, Alföldy János fehérvári polgár járt el, aki maga is érdekelt volt az ügyletben. Bálint valószínűleg ez idő tájt nem tartózkodott Győrben, ezért képviselte János a családot a káptalan előtt.

Jóval komolyabb összegről, 2000 magyar aranyforintról volt szó akkor, amikor Alföldy maga vett fel kölcsönt Bécs városától, valószínűleg szintén 1488 folyamán. Az erről szóló eredeti oklevél nem maradt fenn, de a visszafizetéssel kapcsolatos három dokumentumot máig őrzi Bécs város levéltára. Az elsőben, amire már utaltam, mert Alföldyt itt nevezték fehérvárinak, Bécs tanácsa 1489. január 16-án az összeg Vízkeresztkor esedékes felének visszafizetését nyugtázza. Az adós megnevezését és a fentebb már említett győri és bécsújhelyi tanúk nevét bizonyára az eredeti adóslevélből másolták ki.⁵¹ Rá négy hónapra, 1489. május 17-én és 18-án maga Mátyás király rendelkezett két oklevélben a hátralévő ezer forint megfizetéséről, mégpedig némileg ellentmondásos módon.⁵² Közös a két parancslevélben, hogy az uralkodó a tartozásból 400 aranyat minden külön indoklás nélkül elengedett, és a maradék 600-ból 400-at Bécs városa számára hagyott meg. A további 200-ból viszont a Czobor Imre pozsonyi ispán által felterjesztett korábbi rendelkezés szerint 100-at a bécsi ispotálymester (valószínűleg a Bürgerspital előljárójáról van szó), 100-at pedig Mátyás kamarása, Móré Péter kapott volna meg. A rá egy napra kelt újabb utasítás viszont, *commissio domini regis* jegyzettel, a teljes 200 forintot Czobor Imre rendelkezésére bocsátotta. A két oklevél más kézírással, részben eltérő formulakészlettel íródott; az adós neve is más formában szerepel bennük: az elsőben *Valentin Alfoldi*, a másodikban *Alfeldywalent* alakban írták, ez utóbbi feltehetően az élőszóban elhangzott formát követi. Megpecsételésük is eltér: az első zárlatán a királyi gyűrűs pecsét látható, a második zárlatára a nagypecsétet nyomták. Hogy végül is hogyan zajlott az osztozkodás, nem tudjuk; az viszont bizonyos, hogy Mátyás ismét önhatalmúlag, jelen esetben Bécs város érdekeinek komoly sérelmére lépett közbe pártfogoltja érdekében.

Mindezek mellett a Gedenkbuch bejegyzése szerint 1491. december 21-én évi 12 forint fizetség fejében átvette a Täckzhaws-t is, amelyet Mollay Károly a fogyasztási adóhivatalként határozott meg, de lokalizálnia nem sikerült. Valószínű-

---

51 QGSW II/3. 5294. sz. *Richard Perger*: Die ungarische Herrschaft über Wien 1485–1490 und ihre Vorgeschichte. In: Wiener Geschichtsblätter 45. (1990) 53–87. p., itt: 78. p. ezt a kölcsönfelvételt Bécs külkereskedelme újbóli kibontakozásának jeleként értékeli a belpolitikai helyzet normalizálódása után (a továbbiakban: *Perger*; Die ungarische).

52 QGSW II/3. 5313. ill. 5314. sz.

leg a tartozás az adóösszeg bérlete, és nem a ház, mint ingatlan fejében járt volna a városnak.⁵³

A negyedik fajta pénzügylet, amelyben Alföldy Bálint esetleg érdekelt volt, a tizedbérlet lehetett. Az óvatos fogalmazást az indokolja, hogy csak áttételes adatokkal rendelkezünk. Wolfgang Rauch, Alföldy soproni üzlettársa 1493. december 31-én kelt végrendeletében írt le egy esetet. Eszerint amikor sógorával, a már 1491-ben néhaiként említett Christoph Herbbel Nagylózsra (*gen Losen*) hordókat szállítottak a tizedbor beszedésére, megtámadták őket, és a szekér elé fogott hat lovat elrabolták tőlük. Mivel a hat ló Alföldy Bálint tulajdona volt, az 60 aranyforint kártérítést követelt rajtuk, ennek felével volt adósa Rauchnak a néhai Herb (illetve örökösei).⁵⁴ A szöveg tehát nem tesz említést Alföldy részvételéről a tized beszedésében, de az a tény, hogy lovait odaadta a szállításhoz, bizonyos érdekeltséget sejtet. Nem zárja ki ezt az a mozzanat sem, hogy szinte kívülállóként követelte az üzlettársaktól kára megfizetését — néhány, alább ismertetendő megnyilvánulása fényében az a hozzáállás korántsem volt Alföldy jellemétől idegen.

A soproni harmincados üzleti tevékenységének következő területe, a sókereskedelem, összefüggött hivatali megbízásával, a sókamara vezetésével is. Információink ismét csak nagyon töredékesek és jórészt Alföldy 1492-es végrendelet-tervezetén alapulnak. Ebben javainak számbavételekor soproni házában mintegy 600, míg győri házában egyik kamrájában 10.000, a másokban 15.000 tömb kősóról tett említést.⁵⁵ Hogy ez a mennyiség mekkora tömegű sót jelentett, nem tudjuk pontosan, mert a középkorban a sókockák mérete a bányászás helye és a szállítás módja szerint elég tág határok között, 2,5 és 10 kg között változott, bár a magasabb, 8,5–10 kg-os értékek voltak a gyakoribbak. Az árakat illetően a ránk maradt adatok egységesebb képet nyújtanak: a termelés helyétől távol eső északkeleti és nyugati határvidéki városokban a sóigazgatás 1397-es rendezésétől több mint 100 évig 100 db. kősó 5 forintba került.⁵⁶ Ezek szerint Alföldy győri készletei 1250 forintot értek, ez az összeg háromszorosa volt Sopron évi adójának és csaknem nyolcszorosa a Héderváryaknak kölcsönzött zálogösszegnek. Ha a fogyasztás

53 Gedeknbuch 15. p. 25. bejegyzés; *Mollay*, Harmincad 151. p. 24. jz.

54 *Házi II/1*. 242. p.

55 *Házi II/1*. 234–235. p. *Mollay* Károlynak azt a feltételcizését, hogy az Alföldy-nél levő só a királyi kamarác volt (*Mollay*, Harmincad 144. p.) nem tartom valószínűnek, mert végrendelet-tervezetében saját tulajdonú javait vehette csak számba, illetve az idegen tulajdonosról meg kellett volna említenie.

56 *András Kubinyi*: Die königlich-ungarischen Salzordnungen des Mittelalters. In: *Das Salz in der Rechts- und Handelsgeschichte*. Hg. Jean-Claude Hocquet–Rudolf Palme. Schwaz, 1991. 261–270. p.

szempontjából próbáljuk a készlet nagyságát megbecsülni, és elfogadjuk Kubinyi András adatát, amely szerint egy ember évi 28–30 kg sót fogyasztott a késő-középkorban,⁵⁷ tehát nagyjából 3 nagyobbfajta sótömböt vásárolt, a 25.000 tömbnyi mennyiség mintegy 8–10.000 ember évi szükségletét fedezhette. Győr megye 18.690-nek meghatározott lélekszámát tekintve⁵⁸ Alföldy árukészlete a megye felének egyévi ellátására lehetett elegendő. Ezen a ponton azonban már igen sok feltételezés és bizonytalanság terheli számításainkat.

Arra vonatkozóan, hogy Alföldy honnan és mennyiért szerezte be a sót, nincsenek adataink, de mint pénzügyi tisztviselő bizonyára ismerte a legkifizetődőbb forrásokat. Azt sem tudjuk, hogy milyen irányban, milyen távolságra értékesítette a nála lévő készletet; mindenesetre Sopronban jószerevével csak maga, családja és emberei (szolgák, a harmincadhivatal alkalmazottai) saját használatára szolgáló mennyiséget tartott. Egy közvetett adat arra utalhat, hogy azért a helyi forgalmat is nyomon követte: 1492. október 29-én tőle szokatlan nagylelkűséggel kezességet vállalt a néhai Christoph Herb szolgája, Stefan polgárfelvételi ügyében. A jelentkezőnek pedig egyebek mellett a tanács megbízásából Bécsben eladott só utáni 20 dénárfontos tartozását és minden esetleges további kintlevőségét is meg kellett fizetnie.⁵⁹ A són kívül, amint az a sokszor idézett végrendelt-tervezetből kitűnik, más, a korszak távolsági kereskedőinek készletében megszokott áruféleségekkel: fűszerfélékkel és posztóval is rendelkezett. 10 font borsot és mintegy 50 font sáfrányt, valamint 50 vég bergheimi (*perckhaimer*) és 100 vég löweni (*loffrer*) posztót hagyott apósánál (esetleg vejénél), akinek ezekről el kellett számolnia.⁶⁰

Mire fordította Alföldy Bálint a hivatalviseléssel, pénzügyletekkel és kereskedelemmel szerzett jövedelmét? Vagyonának felsorolása és a különböző városkönyvi bejegyzések szerint főként ingatlanszerzésre. Habár győri házait régebb óta birtokolhatta, és öröklés útján is gyarapította ottani vagyonát, élete végére a legtöbb ingatlant mégis Sopronban gyűjtötte össze. Már szó volt a két legértékesebb, Templom u. 2. és 4. alatti háza megszerzéséről. Sopron lakossága nem nézte jó szemmel az ilyesfajta vagyonhalmozást. Már 1425-ben szerepelt a köznép által a

---

57 Uo. 270. p.

58 *Kubinyi*, Csepreg 141. p.

59 SL Gedenkbuch 351. p. 437. bejegyzés.

60 *Házi* II/1. 235. Kérdéscs, hogy a szövegben aiden-ként említett győri rokon Alföldy apósa vagy veje lehet-e, mert az Alföldyt néhaiként említő 1493. decemberi adat szerint (ld. 48. jz.) a harmincadosnak csak egy, még hajadon leánya volt. Ennek némileg ellentmond az a tény, hogy ugyanebben a szövegben említi néhai apósát (*schweher seligen*) is. További adatok híján nem dönthető el, hogy Alföldy újraházasodott-e, vagy volt egy időközben elhalt, idősebb leánya is.

vagyonos előkelőkkel szemben megfogalmazott vádpontok között, hogy „vannak olyanok, akik három házból csinálnak egyet; ismét mások két házból csinálnak egyet, és ezáltal a királyi felség kamarájához befizetendő jövedelmek csökkennek, és nem növekednek” — azaz a két vagy három házzal rendelkezők nem vállalnak tulajdonukkal arányos részt a város adóterheiből.⁶¹ Alföldy esetében az ilyesfajta félelemre minden okuk megvolt a soproniaknak.

A belvárosi házakon kívül vásárolt egy házat Raumensattel özvegyétől a külvárosban.⁶² A ház korábbi tulajdonosa, valószínűleg özvegyként, önálló kereskedelemmel is foglalkozott. Az 1490. évi harmincadjegyzékben 20 dénárral szerepelt, tehát 4 aranyforint értékű árut hozott be.⁶³ A harmincados számára ez a házvétel másodrangú ügy lehetett, betegágyában még az utca neve sem jutott eszébe, ahol elhelyezkedett („do wissen auch die hernn wol di gassen wo es ligt”). A végrendelet-tervezet után néhány hónappal, 1492. október 29-én még egy házat vett, az ún. alsó fürdőházat a Kovácsok utcájában, a mai Várkerület 31. alatt. A korábbi tulajdonos Friedrich Springinklee fürdős és felesége, Dorothea voltak. Arról nincsenek adatok, hogy a vétel után Alföldy kivel és hogyan üzemeltette a fürdőt: Friedrich fürdős az 1490-es években a Várkerület 19. alatti fürdőházat bérelte. Csak azt köztették ki a telekkönyvi bejegyzésnél, hogy a szomszédos, a Tisztítóhelyen szenvedő lelkek testvérülete házának bérlői a kaput, a közös udvaron levő kutat és a fürdőház telekrészére eső illemhelyet (*secret und häymlichen gemach*) szabadon használhatták, ahányszor csak szükségük volt rá.⁶⁴

A házak mellett Alföldy nagy kiterjedésű termőterületet is vásárolt Sopron környékén. 1489. december 11-én Veit Paurtól, a külváros 4. fertályának lakójától vett egy sáfránykertet és három hold szántót a győri országút mellett a Magyar kapu közelében; 18 hold szántót a Pócsi (Kuruc) dombon, a Szt. Lénárd kápolna és a város halastava között; két-negyed és egy-tizenhatod szőlőt a Sand dűlőben, egy-nyolcad rétet a Seewiesen dűlőben.⁶⁵ A két és fél évvel később kelt végrendelet-terve-

61 *Házi II/1.* 166. p. Vö.: *Katalin Szende: Some Aspects of Urban Landownership in Western Hungary.* In: *Power, Profit and Urban Land. Landownership in Medieval and Early Modern Northern European Towns.* Ed.: Finn-Einar Eliassen–Geir Atle Ermland, Aldershot. 1996. 141–166. p. (a továbbiakban: *Szende, Landownership*), itt: 154–155. p.

62 *Házi II/1.* 234. p.

63 *Házi II/4.* 346. p. Ebben az időben a harmincad tulajdonképpen már huszad volt, azaz a vámösszeg az áru értékének 5%-át tette ki.

64 *Mollay, Grundbuch* 22. p. 148. bejegyzés. Vö.: *Mollay Károly: A Kovácsok utcájának topográfiája (1379–1536) III. rész.* In: *Soproni Szemle* 49. (1995) 193–214. p. (a továbbiakban: *Mollay, Kovácsok utcája*), itt: 196. p.

65 *Mollay, Grundbuch* 18. p., 123. bejegyzés.

zetben mindezek az ingatlanok fel vannak sorolva, továbbá két szőlő Meggyesen a Gern és Wÿsen dülőkben, amelyeket a bécsi tanúskodásnál már említett, ott bécs-új helyi polgárként szereplő Mosgay Miklóstól vásárolt; két rét Kóp-háza alatt; a sáfránykert mellett volt egy gyümölcsöse is; a Pócsi-dombi szántó újabb hat holddal gyarapodott, és egy másik, 12 holdas szántót is vett melléje.⁶⁶ A harmincados földvásárlásainak fő jellemzője, hogy igyekezett minél többféle művelésre alkalmas területhez jutni, amelyben a szántó a szőlővel azonos súllyal szerepel, igazodva a Sopron környéki szántóföldi termelés XV. század végétől ismét föllendülő tendenciájához.

A vásárlás mellett erőszakkal is igyekezett növelni ingatlanainak számát: a Miksa és II. Ulászló közötti háború idején elfoglalta Andreas Weispriach volt soproni ispán külvárosi majorját. A hatalmaskodást még az Alföldy szolgálatait többször felhasználó Ulászló sem nézte jó szemmel, és utasította a soproni tanácsot, hogy — mintegy hiteleshelyi funkciót ellátva — helyezték vissza Weispriachot a major birtokába. Mindazonáltal Alföldyt semmi egyéb módon nem marasztalta el, sőt — bár ez lehet egyszerű formula is az oklevélben — nyitva hagyta előtte a lehetőséget, hogy ha úgy érzi, hogy a major jogosan megilleti, perben keresse igazát.⁶⁷

Győri és Győr megyei ingatlanai kevésbé változatosak és kisebb számúak, de valószínűleg a soproniakkal vetekedő értékűek lehettek. Győr városában egyik háza a káptalani városrészben levő Németek utcájában (*in der Dewtschengassen*) feküdt, ezt néhai apósától örökölte. Másik két háza a város legelölkelőbb, a kereskedelem szempontjából legfontosabb helyén, a vár előtti Piactéren helyezkedett el.⁶⁸ A megyebeli birtokok kivétel nélkül szőlők voltak, a sokorói szőlővidéken: egy a csanaki hegyen, kettő a Hecsehegyen és két nagy szőlő a Csókamál dülőben, amit szintén néhai apósától örökölt. Ezek a dülők és helynevek a XIV. századtól ismert szőlőterületek, amikor is Csanak, Kisbaráti és Nyúl határában erőteljes szőlőtelepítés zajlott. A Csókamál és a Hencsefő elnevezésekkel Nyúl község határában találkozunk 1368-ban, míg Csanak környékén egy 1395-ös határjárás említ új telepí-

---

66 *Házi* II/4. 234. p. Az újabb ingatlanvételekről telckönyvi bejegyzés nem készült, talán ezért is hangsúlyozta többször is, hogy „wissen di hernn hic von der stat darumb, richter und rat unnd die gannez gemcin”, mintegy a szájhagyomány erejével pótolva az írásos bizonyítékot.

67 *Házi* I/6. 104–105. p. A major így is legalább egy évig Alföldy kezén lehetett, mert Ulászló oklevele 1492. szeptember 24-én kelt, a Miksa és Ulászló közti háborúskodás pedig már az 1491. november 7-én megkötött pozsonyi békével lezárult. Alföldy odáig azért nem merészkedett, hogy végrendelet-tervezetében ezt a majorságot is felsorolja.

68 *Házi* III/1. 235., az utcaról: *Gecsényi*, Helyrajz 40. p. A rokonság kérdéséről ld. fent az 59. jegyzetet.

tésű szőlőket.⁶⁹ Alföldy Bálint tehát extraneusként birtokolta ezeket a jó minőségű, kipróbált szőlőket. Ezenkívül valamilyen legelővel is kellett rendelkeznie, hogy az összeírásban utolsóként említett 200 kancáját eltarthassa.

Forrásaink nem szólnak arról, hogy Győrön és Sopronon kívül máshol is lettek volna ingatlanai. Így nem tudni, hogy valaha is volt-e háza Fehérváron, amikor ottani illetőségűnek adta ki magát, vagy csak fivére, János ottani háza volt az elképzelt hivatkozási alap.

„Végrendelet-tervezete” és tárgyi környezete

A soproni harmincados személyiségének, társadalmi pozíciójának megismeréséhez szervesen hozzátartozik az őt körülvevő környezet, a saját ízlése szerint megválasztott tárgyi világ lehetőségei szerinti bemutatása. Ehhez szerencsére több forrással is rendelkezünk. Eddigi fejtegetéseim során számtalanszor hivatkoztam már arra a „végrendelet-tervezetre”, ami az Alföldy Bálint életútjával foglalkozó korábbi szakirodalomnak is fő forrása volt.⁷⁰ A körülményes meghatározást az indokolja, hogy a ránk maradt fogalmazvány inkább egyfajta leltárnak tekinthető, habár a szöveg közepén szerepel a „*Testamentum*” szó. Alföldy maga úgy fogalmaz a szövegben, hogy amikor betegen feküdt, meglátogatták bizonyos „egyházi és világi urak”, akik figyelmeztették arra, hogy gondoskodjon a lelke üdvéről, valamint felesége és gyermeke további sorsáról. Azért akarta számba venni, hogy mi mindennel rendelkezik, hogy aztán tudja, kire mit hagyjon. Az irat tehát átmenet a végrendelet és a leltár között, és a hagyatkozás előkészítésére szolgált. Az elején a soproni ingóságok felsorolása található (ágyneműk; bútorok; néhány láda tartalma: ruhák és ónedények; fegyverek; állatok; kósó és bor). Ezt valószínűleg az említett urak állították össze, akik helyiségről helyiségre végigjárták a beteg harmincados házat. Ezt követi az előbb idézett „narratív” rész, majd a további javak, amelyeket Alföldy maga sorolt fel emlékezetből.⁷¹ Ezek között zömmel a fentebb már tárgyalt soproni és győri ingatlanokról van szó. További ingóságokként azokról az előbbieken már elemzett árukészletekről emlékezett meg, amelyek győri piactéri házaiban voltak felhalmozva.

---

69 Gecsényi, Szözlőművelés 22. p.

70 Házi II/1. 233–235. p. Az eddigi szakirodalmi említéseket ld. fent 20–23. jegyz.

71 A szóbeliség szerepéről a középkori magyar végrendelezési gyakorlatban ld. Szende, Katalin: Testaments and Testimonies. Orality and Literacy in Composing Last Wills in Late Medieval Hungary. In: Oral History of the Middle Ages: The Spoken Word in Context. Ed. Gerhard Jaritz–Michael Richter. Krems–Budapest, 2001. 49–66. p., Alföldy esetéről: 56. p.

Amint azt az életrajzi adatokból láthattuk, Alföldy a fenti irat keletkezése után felgyógyult és még legalább egy évig életben volt, további ingatlanokat szerzett, ellátta a harmincadhivatalt, és királyi megbízatásokat teljesített. Tervezett testamentuma azonban később valóban elkészült, de sajnos nem maradt ránk. Csak egyes örökösök későbbi megjegyzéséből tudjuk bizonyos mozzanatait rekonstruálni. Alföldy legfőbb soproni üzlettársa, Wolfgang Rauch, 1493. december 31-én kelt végrendelvényében gyermekeire örökítette tovább azt a gyümölcsöskertet és 24 hold szántót, amelyet Alföldytől kapott, feleségére pedig egy nyestprémmelelt szederjes színű díszköpenyt testált, szintén Alföldy hagyatékából. Ezek a tételek az eredeti leltárban is szerepeltek.⁷² Egy kegyes adományáról is maradtak közvetett feljegyzések: a ferenceseknek jutott az első leltár elkészítése után megszerzett várkerületi fürdőház, a barátok számadásaiban szerepelnek ugyanis a ház későbbi bérleti által befizetett összegek.⁷³

Az 1492-es leltárból viszont, bármennyire részletes is a fent felsorolt tárgycsoportokat illetően, elég sok minden hiányzik, ami egy Alföldyhez hasonló vagyoni helyzetű embernél elvárható lenne. Az ezüstneműk közül mindössze két láncocskával találkozunk: más ékszerrel és edénnyel nem; a ruhadarabok közül is csak hat felsőruhát írtak össze, és nem említették a háztartás egyéb tárgyait, a cserép- és fadényeket, a borászati felszereléseket, valamint a terítőket, törölőruhákat és hasonlókat, amiben más korabeli leltárak bővelkednek.⁷⁴ Nem szerepel továbbá egyetlen tétel készpénz sem. Az értékesebb tárgyakat lehet, hogy valamelyik másik házában tartotta, de egyszerűbb felszereléseknek mindenhol kellett lenniük. Ezeket nyilván azért nem sorolták fel, mert a tervezett testamentumban nem lett volna szerepük, nagy részük pedig eleve a feleség gondjaira volt bízva.

Az ingóságok összeírását Mollay Károly tételről tételre végigköveti, és értelmezi az ott előforduló kifejezéseket.⁷⁵ Ennek megismétlését nem tartom szükséges-

---

72 *Házi* II/1. 241. p.

73 *Mollay*, Kovácsok utcája 197. p.

74 Ld. pl. Hans Zirkendorfer soproni tanácsos özvegyének, Barbarának a hagyatéki leltárát 1503-ból: *Házi* II/5. 138–140. p. Vö. *Kubinyi*, Die Rolle 630–636. p.

75 *Mollay*, Harmincad 143–144. p. Azonosításaival csak ritkán vitáznék: a a pléhpalackok után felsorolt „régí kő” (allter stain), amit ő esetleg római régészeti leletnek tart, inkább kőcserép-cdény lehetett. Az igen előkelőnek számító, a királyi udvarban is használatos, a morvaországi Lošticeből származó sómázás kőcserép-cdények helyet kaptak az előző jegyzetben idézett hagyatéki leltárban is (gleser loschytzer). A tárgytípusról és régészeti előfordulásairól ld. *Holl Imre*: Ausländische Keramikfunde in Ungarn. In: *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 42. (1990) 209–267. p., itt: 227–235. Meggondolandó továbbá, hogy a páncél-tartozékok sorában említett scittenfleisch is nem valamilyen védőfegyvert jelent-e.

nek, inkább néhány olyan jelenségre hívnám fel a figyelmet, amely más korabeli hagyatékok és testamentumok vizsgálatával összevetve Alföldy életmódjának bizonyos jellegzetességeit világítják meg.⁷⁶

Elsőként a nemesi életmódra utaló darabokat emelném ki. A ruhadarabok közül ide sorolható a nyestprémmel bélelt zöld bársony díszköpeny (*schaube*), a szintén nyestprémmel bélelt fekete és szederjes csemelet (teveszőrrel kevert posztó) díszköpenyek, a vörös bársony rác zeke (*joppe*). Ezek a polgárság körében általánosan előforduló formák, ám anyaguk és színük kiemeli őket az átlagos polgári öltözet darabjai közül. Bélésként például a hazai polgárok az esetek túlnyomó többségében rókaprémet használtak (még a városi jegyző hivatali öltözetében is ez szerepelt); a bársony és a damaszt is csak elvétve fordult elő a polgárság körében, annál gyakoribbak viszont a nemesség testamentumaiban. Figyelmet érdemelnek a színek is: a viszonylag általános, de ünnepélyes fekete és szederjes mellett a zöld és a vörös kifejezetten divatosnak számított. Megfigyelhetjük Alföldy sokszínűségére törekvését is ruhatárának összeválogatásánál: a hat felsorolt felsőruha öt különböző színű szövetből készült.

A nemességgel mutat hasonlóságot a sokféle támadó- és védőfegyver birtoklása is. A legtöbb soproni polgár az 1530-as évektől rendszeresen megtartott mustrák szerint legfeljebb egy-két szűrő- vagy vágófegyverrel, esetleg egy szakállas puskával rendelkezett, páncélja pedig csak a legtehetősebbeknek volt. Alföldy ezzel szemben négy régi számszerj és a hozzájuk tartozó tegezkek mellett két angolnyárrsal, egy kerek pajzzsal, 31 mellvérttel és hátvérrel, 19 különböző vas sisakkal, ill. kalappal, két pár tárcsapajzzsal, négy pár térdvassal, hat szakállas puskával, öt karddal, egy rostélyos sisakkal és egy hordóra való további páncél-tartozékkal rendelkezett. Mindezekkel egy legalább húsz fős csapatot lehetett fegyverben tartani, akik nemcsak a harmincadhivatal védelmét láthatták el, hanem uruk parancsára máshol is bevethetők voltak. Egy 1493. augusztusi adat szerint például a soproni Szt. Margit-napi országos vásáron „*inter quosdam rusticos ac homines et familiares tricesimatorum nostrorum*” történt összetűzések.⁷⁷ Bár a szöveg a harmincadosokat nem nevezi néven, valószínűleg a még életben levő Alföldy embereiről lehetett szó.

Elütöttek a soproni átlagtól Alföldy magyaros jellegű tárgyai is, amelyek a harmincados származására és kötődéseire utaltak. Ezek a motívumok ismét csak ruhá-

---

76 A testamentumok és hagyatéki leltárak anyagi kultúrára vonatkozó adatainak elemzését a 23. jegyzetben idéztem, remélhetőleg a közeljövőben megjelenő disszertációmban végzettem el. Az egyes tárgytípusok előfordulásának adataira és a rájuk vonatkozó szakirodalomra ott hivatkoztam, ezeket itt terjedelmi okokból nem idéztem.

77 *Házi l/6.* 114. p.

zatában és fegyvereiben érhetők tetten. A listán szerepel ugyanis egy kék csemelelet hacuka (*hazigk*), amely a dolmányhoz hasonló, a XV. század legvégén megjelenő könnyű felsőkabát volt. Míg a legtöbb pozsonyi és soproni ruhadarab hasonló elnevezésekkel megtalálható az alsó-ausztriai városok forrásaiban is, ezt a kifejezést az osztrák viselettörténet nem ismeri. Előfordul viszont a sok tekintetben a sopronitól eltérő vonásokat mutató eperjesi végrendeletekben is. Szintén magyaros jellegzetesség volt az a szablya, amelyet egy incidens során Alföldy polgártársára, Mert Salzer kalmárra emelt (az esetre alább még visszatérek).⁷⁸

Alföldy mozgalmas, sok utazással járó életmódja szintén tükröződik leltárába vett tárgyaiban. A számos felsorolt fekhely és a hozzájuk való ágynemű között szerepel két úti ágy (*raispet*) és 2–2 tok, amiben edényeket: palackokat illetve húsz óntányérat lehetett szállítani. Tok megnevezése nélkül szerepelt még húsz óntálka is. Ebből ismét csak a fegyverek alapján feltételezett húszfős kíséretre lehet következtetni. Egy másik helyiségben két óntállal együtt egy további ónpalackot is összeírtak. A pincetokba való lapos palackok egész Európában unikális példánynak számító lelete Hahótról, egy kismemesi udvarház ásatásáról került elő a közelmúltban (a tulajdonos jómódját és kifinomult ízlését díszített kályhacsempék és morva kőcserép-edények jelenléte is mutatja),⁷⁹ de jól felszerelt polgári háztartásokból is vannak róla írásos adataink. A páncél-alkatrészeknek hordóban való tárolása szintén a könnyebb szállíthatóságot szolgálta.

Voltak a listában Alföldy hivatali működésére utaló tárgyak is. Itt elsősorban a három íróasztalra kell gondolnunk. Ez a speciális bútordarab a XV. század második felében tűnik fel a polgári háztartásokban. A soproni testamentumokban Alföldy leltárán kívül öt esetben találkozunk említésével, a nagyobb könyvelést vivő kereskedő-elit tulajdonában. Alföldy viszont egyszerre három darabbal is rendelkezett, amit Mollay Károly az általa igazgatott háromféle hivatallal: a sókamarával, a harmincad- és a fogyasztási adóhivatallal kapcsol össze.⁸⁰

Az írásos forrásokon és a helyenként analógiaként felhasználható régészeti leleteken kívül egy harmadik forrásból: egyik soproni házának épületrégészeti kutatásából is képet alkothatunk Alföldy Bálint tárgyi környezetéről. A Templom u. 4. sz. ház műemléki kutatása 1986–87-ben zajlott, és a barokk épülettel együtt az azt megelőző középkori átépítésekről is adatokkal szolgált. A ház helyi viszonylatban kiemelkedő minőséget képviselt. A Fő téri házakhoz hasonlóan már a késő-közép-

---

78 SL Gedcnkbuch 15. p. 25. bejegyzés.

79 *Holl Imre*: Spätmittelalterliche Zinngegenstände von Buzád-Sárkánysziget (Hahót-Telekszcg). In: *Antacus* 23 (1996) 243–250.

80 *Mollay*, Harmincad, 144. p.

korban is emeletes volt, sőt az északi szárny megmaradt boltozatai alapján egész biztosan az emeleten is boltozott szobákkal rendelkezett, ami a korban korántsem volt általános. A déli szárny egyik helyiségét bordás boltozattal fedték. A nyíláskezetek alapján a déli épületszárny szintén már a XV. század elejétől emeletes volt, tehát végeredményben U alakú beépítést lehetett megfigyelni a maival megegyező nagyságú telken. Az udvar délkeleti sarkában kút is állott, amely az épület önálló vízellátását biztosította. A présház feletti, az utcára néző emeleti teremben nagy felületen rekonstruálható kváderes falfestés nyomai kerültek elő.⁸¹

Mivel Alföldy Bálint mindössze nyolc évig birtokolta az épületet, és ez alatt sem tartózkodott egyfolytában Sopronban, értelmetlen lenne személyéhez köthető építészeti részletet, átépítést keresni. Azt sem tudjuk biztosan, hogy amikor Sopronban tartózkodott, melyik házának melyik helyiségét lakta személyesen. Az adójegyzékekben neve a Templom u. 2. háznál szerepel, de lehet, hogy csak az egyszerűség kedvéért tartották nyilván itt az adóját. A Templom u. 4. alatt a legtöbb adójegyzékben két bérlő is szerepel, általában kézművesek (kőműves, posztónyíró, szabó, erszénykészítő),⁸² akik gyakran váltották egymást, és valószínűleg az udvari szárnyak bizonyos helyiségeit lakták. Annyi bizonyos, hogy Alföldy Bálint gyakran megfordult az igényes boltozatú termekben, és valószínűleg a korábbra datálható kváderfestés is megvolt még az ő idejében. Összességében az épület elhelyezkedésével, kiképzésével alkalmas volt tulajdonosa gazdagságának, előkelő állásának reprezentálására, sőt a korábbi, nála előkelőbb származású tulajdonosoktól ottmaradt nívós részletek akár igény szintjének emelésében is szerepet játszhattak. Alföldy két Sopron belvárosi házának jelentőségét mutatja, hogy 1612-ben illetve 1752-ben az Esterházy család is ennek a két épületnek a tulajdonosa lett, és együtt birtokolták azokat egészen 1945-ig.

Kevesebb szerencsénk van Alföldy Bálint győri ingatlanaival. Amint azt a város topográfiaját és épületeit az elmúlt évtizedekben a legintenzívebben kutató Lővei Pál megállapította, a Piactér (a mai Széchenyi tér) északi és keleti oldala középkori vonalvezetésű, és az itt álló házak többször szerepelnek középkori forrásokban, de egyetlen kivétellel a Mohács előtti említések nem kapcsolhatók mai épületekhez. Így Alföldy házait sem tudjuk azonosítani, csak a tér oldalai mentén elhelyezkedő épületmaradványokból vonhatunk le néhány általános következtetést. A kutatott épületek (Liszt Ferenc u. 1., Széchenyi tér 1.) alapincézett, élszedett

81 G. Lászlai Judit: Sopron, Templom u. 4. Kutatási jelentés. In: Az 1987. év régészeti kutatásai. Régészeti Füzetek, Scr. 1. No. 41. (1988) 101. p. Köszönöm Lászlai Juditnak, hogy a fenti rövid jelentésen kívül további kutatási eredményeibe is betekintést engedett.

82 Házai II/4. 394., 396., 408. p. II/5. 10., 16., 21., 24. p.

kő nyílászervekkel rendelkező, valószínűleg földszintes házak voltak a középkorban.⁸³ Építészeti nívójuk bizonyára elmaradt Alföldy soproni házaitól, helyi viszonylatban azonban színvonalasnak és reprezentatívnak számítottak, és ami a legfontosabb: bőséges, tűzbiztos tárolási lehetőségekkel rendelkeztek. Nem véletlen, hogy Alföldy is a kamrákat emelte ki győri házai helyiségei közül.

Az életpálya keretei és tanulságai

Támogatók és üzlettársak

Alföldy Bálint, bármilyen nagy akaratereővel és becsvágygal rendelkezett is, nem teljesen önerőből emelkedett fel. Életpályáját nem érthetjük meg igazán anélkül, hogy számba vegyük azokat a személyeket, akik a legfontosabb szerepet játszották előrejutásában. Ezek között is a legfontosabb Nagylucsei Orbán győri, majd egri püspök, királyi kincstartó volt. Neve már többször is felbukkant Alföldy karrierjének ismeretésekor, de érdemes célzatosan is párhuzamba állítani működését Alföldy előrehaladásával. Azt láthatjuk ugyanis, hogy Alföldy nem fordult meg olyan körökben és nem kezdett olyan üzletbe, ahol Nagylucsei már nem lett volna ott előtte.⁸⁴

Kezdjük a Héderváryakkal: Nagylucsei (öccsével, Balázssal együtt) legkésőbb győri működésének elején zálogjogot nyert a Héderváry család több birtokára, amelyről 1482. november 16-án Radvány birtok átadásáért cserébe ünnepélyesen lemondtak.⁸⁵ Az érintett falvak között szerepelt a Győr megyei Öttevény és a Vas megyei Borgáta is, amelyek egy részét, mint a fentiekben láttuk, öt évvel később Alföldy vette zálogba. A püspök kapcsolata a Héderváryakkal később is fennállt, sőt 1485 januárjában a püspök két testvérével együtt Héderváry Miklóssal és gyermekeivel kölcsönös örökösödési szerződést kötött.⁸⁶

A kincstartó, számos egyházi javadalma mellett, nagy fogékonyságot mutatott városi házak és ingatlanok megszerzése iránt is. E helyütt nincs mód összes ingat-

---

83 *Lővei Pál*: Adatok Győr középkori topográfiájához. In: *Arrabona* 26–30. (1991) 5–22. p., itt: 15. p., valamint *Uő.*: Egy lakóház Győr főterén. In: Gerő László nyolcvanötödik születésnapjára. *Tanulmányok*. Szerk.: Pámer Nóra. Bp., 1994. (Művészettörténet — Műemlékvédelem VI) 3. p. és *Uő.*: A győri Liszt Ferenc utca 1. alatti „Curia nobilitaris”. In: *Győri Tanulmányok* 21. (1998) 45–60. p.

84 Nagylucsei életrajzi adatainak legpontosabb összállításá: *Köblös*, Középréteg 305–306. p., vö. *Kubinyi*, Kincstartár 30–31. p.

85 Héderváry oklevéltár II. köt. 377. p. (403. sz.) ill. I. köt. 436–9. (323. sz.)

86 Héderváry Oklevéltár I. köt. 445–7. p. (327. sz.)

lanügyetének nyomon követésére, csak egy-egy győri és soproni példát hozunk. Sopronban Mátyás királytól megszerezte a Kempnyey László özvegye, Barbara Traismaurerin halála után hátramaradt ingatlanokat; ezek egyike volt az Alföldy Bálintnak adományozott Templom u. 4. ház is.⁸⁷ Győrben egy olyan házat szerezett meg 1489-ben a Szt. István templommal szemben 100 forintért, amely hét évvel korábban 250 forintért cserélt gazdát. Az ügy háttérében valamilyen kölcsönvagy zálogügylet állhatott.⁸⁸

Szintén jól összekapcsolhatók Alföldy karrierjével Nagylucsei bécsi tartózkodásai. Az 1485. év II. félévében, a Bécs alatti táborban kelt királyi házadományozás (Templom u. 2.) idején, amelynek relatora is volt, Nagylucsei a bécsi egyetemen a magyar nemzet diákjainak élén állt.⁸⁹ A későbbiekben Alföldy 1488-as kölcsönfelvétele idején Nagylucsei kincstartósága mellett már a bécsi püspökség adminisztrátora volt, és így még inkább alkalma nyílt befolyást gyakorolni a város pénzügyeire.⁹⁰ Elképzelhető, hogy a második részlet 400 forintjának királyi elengedésében is szerepe volt.

Nagylucsei példáját tarthatta szem előtt Alföldy a háztulajdonnal együtt járó városi kötelezettségek elhanyagolásában is. A püspök soproni ingatlanai után soha egy fillér adót be nem fizetett: 1485-től haláláig évi 20 forinttal tartozott a városnak, és az adósság örökösei alatt tovább növekedett. Nem meglepő tehát, hogy Mátyás halála után Alföldy is megtagadta Sopron városának az adófizetést (erről alább részletesebben lesz szó). Patrónusát követte abban is, hogy 1490-ben Ulászló pártjára állt, aki több megbízással is viszonzta ezt a hűséget. Összességében azt láthatjuk, hogy Alföldy, aki harmincadosként Nagylucsei familiárisa volt, kitérően kamatoztatta kapcsolatát befolyásos urával. A jobbágyi származású Nagylucsei személyétől nem volt idegen a tehetséges fiatalemberek felkarolása: egyik jobbágyának két fiát, Istvánt és Ulrikot a krakkói és a bécsi egyetemen taníttatta, és győri kanonoki stallumot is szerzett számukra.⁹¹ A kincstartót ismerve azonban biztosak lehetünk benne, hogy számára is előnyös volt biztos híveket maga mögött tudni soproni és nyugat-dunántúli tevékenységében. Nagylucseinek a kincstartóságról való lemondása (1490), illetve halála (1491) után úgy tűnik, hogy Alföldy teljesen

87 *Mollay*, Grundbuch 15. p. 98. és 101. bejegyzés, vö. SL Gedenkbuch 16. p. 26. bejegyzés.

88 *Gecsényi*, Helyrajz 43.

89 *Die Matrikel der Universität Wien*. Hrsg. F. Gall-W. Szaivert. Bd. I–III. Graz–Wien–Köln, 1956–1967., itt: Bd. II/1. 188. p.

90 Elődjé az adminisztrátorságban, Bernhard von Rohr salzburgi érsek 1487. április 21-én hunyt el; Nagylucsei pápai megbízását 1488. ápr. 20-án tették közzé Bécsben. Ld. *Perger*, *Die ungarische* 83. p.

91 *Köblös*, *Középréteg* 410. p.

a maga lábára állt. A későbbi kincstartókkal, Thuz Osváttal és Lukács boszniai püspökkel való együttműködéséről nincsenek adataink.

Alföldy soproni tevékenységét, mint fentebb már az ingatlanszerzéseknél láthattuk, nagyban segítette két üzlettársa — talán barátja — Christoph Herb és Wolfgang Rauch is. Ők ketten sógorok voltak (Herb Rauch húgát, Magdalenát vette feleségül), és számos közös vállalkozást vezettek. Mint rokonok közösen voltak érintve egy bécsi ház felének megöröklésében is.⁹² Együtt szenvedtek kárt a korábban már tárgyalt, balul sikerült tizedbor-szállítási akcióban, együtt szállítottak átlabőröket Regedére (Radkersburg), és számos más közös érdekeltségük is volt, amelyekről Rauch végrendelete tudósít.⁹³

A két sógor közül Herb jutott előbbre a városi ranglétrán: 1479 és 91 között 8 alkalommal viselte a polgármesteri tisztséget.⁹⁴ Számos egyéb ténykedése mellett Alföldyt megelőzően, 1487-ben ő is királyi megbízást kapott hadfelszerelés, ezúttal puskapor elszállítására.⁹⁵ Végül, Herb halála után az ő szolgáját segítette Alföldy a polgárjog megszerzésében, feltehető tehát, hogy a szolga által bonyolított sőüzletekben korábban mindketten érdekeltek voltak. Rauch viszont idézett végrendeletének tanúsága szerint több győri rokonnal is rendelkezett: első feleségének apja Győri Balázs volt (aki az ottani káptalan előtt végrendelkezett); és ismert egy bizonyos győri Kántor Mihályt is.⁹⁶ Elképzelhető, hogy győri rokonsága révén Rauch már soproni ingatlanszerzése előtt kapcsolatba került Alföldyvel, és már ismerősként egyengette útját Sopronban.

---

92 QGSW II/3. 5178. (1487. febr. 20.) Rauch harmadik húga, Anna, Christoph Öczestorffer bécsi polgár felesége volt, akitől a ház felét megörökölte, míg a másik felc a három másik Rauch testvérrc: Wolfgangra, Magdalenára és Kathrei-re szállt.

93 *Házi II/1.* 240–242. p. (1493. dec. 31.) A rokoni szálak ellenére Rauch keményen visszakövetelte a tartozásokat a nála két évvel korábban elhunyt Herb örökösöitől. *Mollay*, Harmincad 140–141. p. Raucht csak marhakereskedőként, Herbet pedig kisebb üzletket bonyolító kalmárként jegyzi, valójában tevékenységük ennél sokréteűbb volt.

94 *Mollay*, Grundbuch, bevezetés XXXIX. p. A szövegekben néhányszor Herb keresztnéve Christoph helyett Cristan-ként van megadva, az összefüggésekből azonban kétségtelen, hogy ugyanarról a személyről van szó. (a névalak hasonló ingadozása figyelhető meg Christoph Gräzer későbbi soproni polgármesternél is, aki Christian Fleischacker néven is előfordul — *Id. uo.* XL. p.)

95 *Házi VI/6.* 48. p.

96 *Házi II/1.* 241. p. Rajta és Alföldyn kívül egyetlen soproni polgárnak sem tudunk győri rokonnairól a XV. század második felében.

Viszonya a város közönségéhez és hatóságaihoz

A szoros kapcsolat ellenére Alföldy egy dologban feltétlenül különbözött soproni üzlettársaitól: a városhoz való viszonyában. Azok ketten a város kötelességtudó és megbecsült polgárai voltak, akik a tanácsban illetve a polgármesteri székben sokat tettek a város érdekeinek képviseléséért. Ezzel szemben Alföldy, mint királyi harmincados, sohasem töltött be semmilyen városi tisztséget. Fentebb már céloztam rá, hogy az *egregius* jelzővel büszkélkedő győri úrnak nem feltétlenül jelentett emelkedést a soproni polgárjog megszerzése. Amilyen hasznos volt számára a két belvárosi ház és a több ingatlan birtoklása, olyan tehernek érezte a velük járó polgári kötelezettségeket. A fennmaradt adójegyzékek szerint 1488-ban és 1489-ben még befizette a házai után járó, a városi átlag 6–10-szeresének megfelelő, de Alföldy vagyonához képest nem túl jelentős 10, illetve 16 forintnyi adót,⁹⁷ utána azonban mindenfajta hozzájárulást megtagadott. Ezzel az ellenszegüléssel kezdődik bűnlajstroma a városi feljegyzési könyvben. A *Gedenkbuch*ban, amelyet 1492-ben kezdtek el vezetni, külön lapot fektettek fel számára, ahol 1490-től visszamenőleg feljegyezték, hogy mivel tartozik Alföldy a városnak.⁹⁸

Elsőként tehát az 1490 és 1492 közötti három év adója szerepelt, évi 24 forint összeggel. Emellett jegyezték meg, hogy a polgárjog felvételével vállalt egyetlen kötelezettségének (őrállítás, közmunka, városi zsoldosok fizetése) sem tett eleget, és senkit sem fogadott be a házaiba a város érdekében (*gemainer Stat zu hilf*). Ezt a részt követi a már fentebb tárgyalt, a fogyasztási adóhivatal bérletével kapcsolatos évi 12 forintnyi adósság.

Ezek után nem meglepő, hogy a királyi rendeletre általa beszedett 1492. évi rendkívüli adóhoz sem járult hozzá egy fillérrel sem. A *Gedenkbuch* egy másik részében feljegyezték azoknak a polgároknak a nevét, akiknek a város még tartozott az adóba adott kölcsön visszafizetésével.⁹⁹ Az első, 1493. január 1-jei listán 20 polgár (köztük egy özvegyasszony is) szerepel, 1 és 14 forint közti összegekkel, összesen 114 forintot adva össze. Itt sorolták fel Wolfgang Rauchot is, 10 forinttal. A másik, 1495. március 20-ra datált feljegyzés azoknak a tanácstagoknak a nevét tartalmazza, akiknek még mindig tartozott a város a fenti adóösszeghez nyújtott kölcsönért. Itt tíz nevet olvashatunk, akik 6 és 18 forint közötti összegeket fizettek,

---

97 *Házi* II/4. 394., 396., 408. p. II/5. 10. és 16. p.

98 SL *Gedenkbuch* 15. p. 25. bejegyzés. A Mollay Károly által egy számmal ellátott bejegyzés öt tartalmi egységre tagolható, a továbbiakban ebben a beosztásban ismertetem a bejegyzés tartalmát.

99 SL *Gedenkbuch* 152. p. 250. bejegyzés és 155. p. 251. bejegyzés.

ehhez járult Jacob Joachim polgármester 76 forintos adománya. Alföldy Bálint „hozzájárulása” az a fentebb idézett arrogáns fenyegetőzés volt, amelyben nyilvánosan lecsukást helyezett kilátásba a nem fizető polgároknak.

Alföldy *Gedenkbuch*-beli bűnlajstromának negyedik tétele egy még agresszívebb kirohanását írja le. Eszerint amikor Mert kramer (Mert Salzer soproni kalmár) Alföldy házába ment, hogy a fogyasztási adót (*Täcz*) befizesse, a harmincados becsmérelte, arcon vágta és szablyát rántott rá, úgyhogy ha jó emberek nem fogták volna vissza, még meg is ölhetné volna. A „jó emberek” között jelen volt három másik soproni polgár és Németh György Vas vármegyei nemes mellett Wolfgang Rauch is. Figyelembe véve, hogy ez az incidens mindössze egy héttel az előző eset után történt, szinte biztosra veszem, hogy több hasonló is előfordult. Ezért is valószínű, hogy a fentebb idézett, név nélkül feljegyzett vásári verekedésben is Alföldy embereiről volt szó. Ez utóbbi eset másik érdekessége, hogy II. Ulászló a város vásári bíraskodási joga helyett a harmincados embereinek familiárisi mivoltát tartotta fontosabbnak, és így a város által lecsukott rendbontót szabadon bocsátatta és ura rendelkezése alá helyezte.¹⁰⁰

Végül a *Gedenkbuch* bejegyzésének utolsó tételeként az Alföldy vagyónát a harmincados halála után terhelő városi kötelezettségekről olvashatunk. Eszerint 1493-tól 1499-ig összesen 114 forintnyi adósság halmozódott fel (az első két évben 24, utána öt éven keresztül 10 forint adó, valamint a fogyasztási adóhivatal után — valószínűleg másfél évi bérleti díjként — 16 forint). Ez vezetett végül is ahhoz, hogy Alföldy örökösei kénytelenek voltak eladni a maradék ingatlanokat: részben a városnak, részben egyes kereskedőknek.¹⁰¹ A város tehát végső soron érvényesíteni tudta követeléseit, egyrészt az Alföldy számára esedékes tartozások lefoglalásával, másrészt az ingatlanok megszerzésével.

Tanulságok

Alföldy Bálint pályáját jobban ismerjük legtöbb kortársánál. Másokhoz képest sokrétű okleveles és városkönyvi adatok maradtak fenn róla, sőt bizonyos mértékig a műemléki–épületrégészeti kutatások eredményeit is figyelembe vehettük. A sok apró mozaikdarabból önmagában is izgalmas feladat összeállítani egy középkori ember életpályáját és megismerni személyiségét. Alföldy személyén keresztül azonban több, az egyéni életúton túlmutató kérdéshez is adalékokat nyerhetünk.

---

¹⁰⁰ *Házi* 1/6. 114. p.

¹⁰¹ Alföldy soproni vagyónának sorsát részletesen ismerteti: *Mollay*, Harmincad 145. p.

Az egyik ilyen kérdés a familiaritás XV. század végi gyakorlati értelmezése, amelyet Alföldy és Nagylucsei kapcsolatán keresztül vizsgálhatunk meg. A kincstartó nemcsak hivatali főnöke volt a harmincadosnak, hanem az üzleti és politikai élet számos területén is előkészítette számára a terepet. Viselkedésével, elsősorban a városi hatóságokkal szembeni lekezelő magatartásával — és talán életmódjának külsőségeivel is — példát mutatott beosztottja számára. Egy lépcsőfokkal lejjebb a harmincados emberei szintén *familiaris* elnevezéssel szerepeltek. Főnökük bíraskodhatott felettük, fegyverzetet biztosított számukra és útjaikon edényekkel (bár csak a „szegények ezüstjével”, az ónnal) is ellátta őket.

A második kérdéskör a városon belüli, többé-kevésbé egyenrangú személyek közötti kapcsolatokat érinti, amire Alföldynek Wolfgang Rauch és Christoph Herb soproni kereskedőkhöz fűződő viszonya szolgál példával. Ők hárman, akiket rokon- és baráti szálak is összekötöttek, több azonos helyen voltak érintettek (Sopron mellett Győrben és Bécsben), közös érdekeltségeket, vállalkozásokat alakítottak ki, és gazdaságilag sok tekintetben egymásra voltak utalva. A két soproni üzlettárs volt az, aki Alföldy „városi szocializációját” is megpróbálta elősegíteni. A telekkönyvi bejegyzések arra utalnak, hogy tevékeny szerepet játszottak Alföldy háztulajdonainak bejegyeztetésében és a polgárság soraiba való felvételében. Tartós sikert azonban nem értek el: a győri úr még Herb életében, annak utolsó polgármestersége idején megtagadta az adófizetést a soproniaknak; Rauchnak pedig később akkor kellett beavatkoznia, amikor barátja hivatalos minőségében, a fogyasztási adó beszedőjeként készült atrocitást elkövetni egyik polgártársa ellen.

A harmadik kérdéscsoport Alföldy működésének regionális kereteit illeti. Az egy-egy város nyújtotta lehetőségek nyilvánvalóan túl szűkek voltak számára — talán ezért is váltogatta illetőségét Győr, Sopron és Fehérvár között. Nem átköltözött az egyik városból a másikba, ahogyan azt a korábbi irodalom feltételezte, hanem párhuzamosan volt jelen mindhárom helyen. Ebben családja is segítette: két ismert fivére közül János fehérvári polgár volt, Péter pedig, amint ezt az örökség körüli iratokból tudjuk, Győrben élt. Az utóbbi helyen Alföldy Bálintnak felesége révén is volt rokonsága.

Mobilitását, „városok felettségét” kereskedői tevékenysége alapozta meg, de az uralkodóhoz fűződő (Mátyás esetében inkább a kincstartón keresztüli, közvetett, II. Ulászló alatt talán már közvetlen¹⁰²) kapcsolatai, a tőlük kapott megbízások tartották fenn. Ezek a tényezők indokolták, hogy az általános tendenciákkal szem-

---

102 Jellemző példa lehet, hogy Alföldy halála után II. Ulászló személyesen írt a soproni tanácsnak, továbbá Weitenmüller Lajosnak, Sopron vármegye főispánjának Bálint lányának kiházasítása ügyében, vö. *Házi* II/6. 124. p.

ben Alföldy saját személyén keresztül kapcsolatot teremtett Győr és Sopron között. Sopront az uralkodótól kapott harmincadosi és sókamarási megbízásai és az itt szerzett számos értékes ingatlan tették számára fontossá, míg Győr kedvezőbb közlekedés-földrajzi adottságai nagykereskedői tevékenysége számára bizonyultak alkalmasabbnak.

Végezetül Alföldy életútja a „másik fél”, az általa oly sokszor semmibe vett városi hatóság működése szempontjából is szolgál tanulsággal. A harmincados személye nem illeszkedik sem a „városlakó nemes”, sem a „nemes polgár” egyébként is inkább a XVI. századtól kikristályosodó kategóriájába.¹⁰³ Kereskedőként — Gecsényi Lajos „a korszak vidéki nagykereskedői” közé sorolja — a polgársághoz állt közelebb, bár a XV. század végétől már a nemesség is kezdett bekapcsolódni az üzletelésbe. Harmincadosi és sókamarási tisztsége „vitézlővé” tette, és a királyi pénzügyigazgatás kötelékébe kapcsolta, de csak annak egyetemre nem járt, deák címmel nem rendelkező második vonalába.

Sopron városa láthatólag sokáig nem is tudott mit kezdeni ezzel a becsvágyó és arrogáns férfiúval. Végül igazán „polgári” megoldást választottak: a városi adminisztráció felhasználását. 1492-ben frissen felfektetett feljegyzési könyvükbe vezetni kezdték Alföldy bűnlajstromát, amellyel „a város közönségének” (visszamenőleg is) tartozott, vagy azt megsértette. A *gemeine stadt* fogalma ez idő tájt kezdett egyre gyakrabban felbukkanni a nyugat-magyarországi városok hivatali írásbeliségének kifejezés-készletében, és utat talált az egyes polgárok gondolkodásmódjába is.¹⁰⁴ Jellemző módon, Alföldy a fennmaradt forrásokban egyetlen alkalommal vette számításba a városi közösség szerepét: súlyos betegen, végrendelet-tervezetének készítésekor, amikor egyes ingatlanainak megjelölésekor saját „köztudomás szerinti” birtokjogára hivatkozott.¹⁰⁵

A városkönyvi terhelő feljegyzések Alföldy életében egyre gyűltek, de gyakorlati eljárást nem vontak maguk után. A királyi harmincadossal, aki többször is az uralkodó személyes akaratát közvetítette a város felé, a tanácsurak nem mertek ujjat húzni. Halála után azonban, az Alföldyt illető kintlevőségek megfizetésénél

---

103 A két kategóriát legutóbb *H. Németh István: Várospolitikai és gazdaságpolitika a 16–17. századi Magyarországon c. doktori disszertációjában* (270–299. p.) elemzte a felső-magyarországi városzövetség példáján.

104 *Katalin Szende: „...gemainer Stadt Nutz, Ehren und Gefallen...” — The Expression of Civic Consciousness in Late Medieval Testaments*, megjelenik: ...quasi liber et pictura... Ünnepi tanulmányok Kubinyi András 70. születésnapjára. Szerk.: Laszlovszky József. Bp., 2002. Vö. *Szende: Landownership 153–156. p.*

105 Ld. fent 66. jegyz.

már érvényesítette a város az érdekeit, és öt év elteltével rá tudta venni az örökösöket, hogy a még kezükön levő ingatlant a tartozások fejében a városnak adják el.

Hasonlóan jártak el Alföldy patrónusa, Nagylucsei Orbán esetében is. Az ő tartozásai, 1485-ig visszamenőleg, közvetlenül a harmincadosnak nyitott oldal után szerepelnek a feljegyzési könyvben. A tartozás összege a püspök halála után is egyre halmozódott, egészen 1495-ig, amikor 295 forintot tett ki.¹⁰⁶ A következő évben viszont a város telekkönyvében találunk egy — Mollay Károly szavaival — „emléktábla céljait szolgáló” bejegyzést, amely szerint május 8-án ünnepélyesen használatba vették az új városházát, amelyet „egy bizonyos összegért a tanácsurak és *gemeine stat* Nagylucsei Balázstól és Jánostól, néhai Orbán egri püspök és kincstartó rokonaitól vettek meg”.¹⁰⁷ A város közönsége joggal lehetett büszke, nemcsak új hivatali épületére, hanem arra a szívósságra is, amellyel végül is a híres nagyúr, majd rá két évre kedvelt harmincadosa rokonaival szemben jogaikat érvényesíteni tudták. Alföldy Bálint életútja a maga korlátai között egyén és közösség, a személyes ambíciók és a rendi keretek konfliktusának példáját is elénk tárja, megelőlegezve az elkövetkező évszázadok sok hasonló összeütközését.

---

106 SL Gedenkbuch 16. p. 26. bejegyzés.

107 *Mollay*, Grundbuch I. p. I. bejegyzés. Vö. *Mollay Károly: A három középkori városháza*. In: Soproni Szemle 31. (1977) 234–247. p. Az idézett kifejezést a 243. p-n használja. A vásárlásra már 1494. szeptemberében sor került (*Házi I/6*. 137–140. p.), az 1000 forintos ár messze alatta maradt a felsorolt házak, szőlők, szántóföldek és malmok értékének.

